

BINNENKRANT



Huis De Zalm, Zoutwerf 5
2800 Mechelen

Verantwoordelijke uitgever: Fons Dierickx, Grote Baan 193, 9310 Herdersem

BIJLAGE

ONS HEEM

juli-augustus-september 2006

driemaandelijks tijdschrift
afgiftekantoor: 2800 - Mechelen Mail
P 408944

INHOUDSTAFEL

Rodenbach, de man achter de mythe, Heemdag Vlaanderen 2006	3
De wet betreffende de rechten van de vrijwilligers (III)	4
Cursussen 'Leren organiseren en coördineren in heemkundige kringen.	
Koplopers gezocht II'	5
Van Aanwinst tot Zaaltekst	
Tips voor het beheer en de ontsluiting van een collectie lokaal erfgoed	7
Van Heemkunde Vlaanderen tot Landslaget for Lokalhistorie...	
Een nieuw project rond erfgoedverenigingen in Europa	10
Project Pro Memorie naar de tweede fase	11
Nieuw bezoekersreglement voor het Rijksarchief (bis)	12
Vertoning van lokale erfgoedfilms op 18 november 2006	
De selectie van de jury van de dvd-filmwedstrijd "Het Gouden Hamertje"	14
De (vijfde) Nacht van de Geschiedenis - 27 maart 2007	15
Het Firmament timmert aan de weg naar een (t)Huis voor het figurentheater in Vlaanderen	16
Bericht aan de bevolking- Grote inzamelactie - Soeprecepten	19



Rodenbach, de man achter de mythe

HEEMDAG 2006 - ZATERDAG 14 OKTOBER

Klein-Seminarie Roeselare

Op zaterdag 14 oktober 2006 is het weer zo ver: de jaarlijkse heemdag van Heemkunde Vlaanderen vzw vindt dan plaats te Roeselare. Deze heemkundige studie- en ontmoetingsdag, die elk jaar in een andere Vlaamse provincie wordt georganiseerd, staat ditmaal in het teken van Rodenbach en zijn thuisbasis Roeselare.

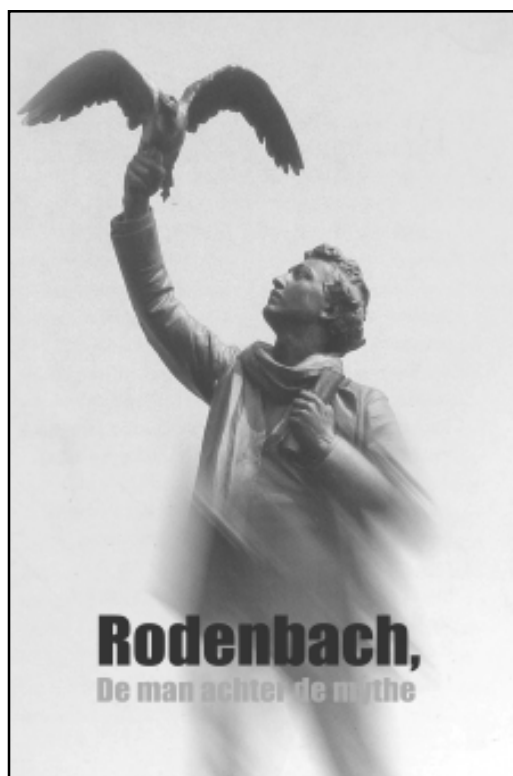
De idealistische Rodenbach groeide - mede door zijn voortijdige dood - uit tot een echte mythe. Tijdens deze heemdag staan we stil bij zijn betekenis voor de katholieke Vlaamse studentenbeweging en gaan we op zoek naar de getormenteerde mens achter de barricadestrijder en de romantische dichter. Dit alles wordt ook in relatie gebracht met de omgeving waarin die Vlaamsvoelende geest zich begon te ontwikkelen. Aan de hand van twee lezingen gebracht door deskundigen, krijgen de deelnemers boeiende informatie over dit dagthema.

In de namiddag worden de studielokalen verlaten voor een verrassend bezoek dat Rodenbach en Roeselare in de kijker zet. Welke locatie men te zien krijgt, blijft vooralsnog het geheime element van deze heemdag en zal pas op de dag zelf worden meegedeeld. In ieder geval is een boeiende en aangename dag gegarandeerd!

De heemdag vindt dit jaar plaats in de lokalen van het Klein-Seminarie, Zuidstraat 27, 8800 Roeselare. Er is voldoende parkeergelegenheid op de speelplaatsen. Alle verplaatsingen gebeuren verder per bus.

Inschrijven kon nog tot 15 september 2006. Maar indien u de heemdag echt niet wilt missen kan u naar Heemkunde Vlaanderen vzw bellen (Tel. : +32(0)15/20.51.74.) om te vragen of er geen mensen afgezegd hebben zodat u hun plaats kunt innemen. De deelnemingsprijs voor deze dag, bedraagt **30 euro per persoon**. Wie enkel deelneemt aan het voor- of namiddagprogramma betaalt **12 euro per persoon**.

De Heemdag is een organisatie van Heemkunde Vlaanderen vzw in samenwerking met Heemkunde West-Vlaanderen vzw en de Heemkundige kring Roeselare.



De wet betreffende de rechten van de vrijwilligers (III)

Wanneer moeten we onze vrijwilligers verplicht verzekeren? Moeten we nu een organisatienota opstellen? en andere verduidelijkingen

Bijna elke organisatie die met vrijwilligers werkt, moet de nieuwe wet betreffende de rechten van de vrijwilligers toepassen. De wet van eind mei 2005 geeft de vrijwilligers een wettelijk statuut¹. Inmiddels werden er enkele wijzigingen doorgevoerd die op 11 augustus 2006 gepubliceerd werden in het staatsblad. Op dit moment kunnen we jullie dus duidelijkere informatie geven. De meeste verplichtingen zijn van toepassing vanaf 1 augustus 2006, enkel de aansprakelijkheidsregeling, verzekeringsplicht en verzekering van burgerrechtelijke aansprakelijkheid van motorrijtuigen worden pas van kracht op 1 januari 2007. In principe is de wet van toepassing op elke vrijwilligersorganisatie (vzw's en feitelijke verenigingen), maar voor bepaalde feitelijke verenigingen is dit niet het geval². Een overzichtje van wat men als heemkundige kring moet doen:

- De verplichting om een organisatienota op te stellen wordt vervangen door de informatieplicht (over de doelstelling en juridisch statuut van de organisatie, dat er een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid is gesloten, of er eventueel bijkomende verzekeringen zijn gesloten, of er onkostenvergoeding wordt uitbetaald, dat er geheimhoudingsplicht geldt). De organisatie is vrij de informatie individueel of collectief, mondeling of schriftelijk te verstrekken. Bij betwisting blijft de bewijslast bij de organisatie liggen. Het voorstel om een huishoudelijk reglement van een heemkring publiek te maken (vb. op website plaatsen, in tijdschrift publiceren) blijft dus een goede optie. Het model van huishoudelijk reglement kan men raadplegen in *Binnenkrant* nr. 1 van 2006 of downloaden van de website www.heemkunde-vlaanderen.be rubriek 'downloads'. De vorige nummers van de *Binnenkrant* kan men daar ook raadplegen.
- Het afsluiten van een verzekering (burgerrechtelijke aansprakelijkheid) voor de organisatie en de vrijwilligers blijft verplicht, maar moet pas vanaf 1 januari 2007. De overheid is trouwens aan het nadenken over een systeem van collectieve polis waarbij de gemeentes of de nationale loterij een deel van of alle kosten van die vrijwilligersverzekering op zich nemen. Laat u niet bang maken door verzekeraars: bestuurders die geen presentiegelden noch zitpenningen ontvangen zijn wel degelijk ook vrijwilligers volgens de omschrijving van de wet. De vrijwilliger zal niet aansprakelijk worden gesteld voor de schade die hij/zij veroorzaakt tegenover derden bij het verrichten van het vrijwilligerswerk. De vrijwilliger is immuun, behalve in geval van lichte herhaalde fout, grove fout en/of opzet. Dit wel enkel indien de vereniging onder het toepassingsgebied van de wet valt.
- Het vastleggen of men onkostenvergoedingen uitbetaalt en volgens welk systeem (forfaitaire en/of reële onkostenvergoeding) blijft gelden. Men moet dit trouwens ook meedelen aan de vrijwilligers. Men moet niet meer rekening houden met een maximumbedrag per kwartaal voor de forfaitaire onkostenvergoeding. Enkel het maximumbedrag per dag (27,92 euro) en per jaar (1116,71euro) tellen. Maar meestal zullen heemkringen waarschijnlijk wel werken met een reële onkostenvergoeding.
- Het arbeidsrecht is niet meer expliciet van toepassing op vrijwilligerswerk, behalve indien het gaat om 'beschermende elementen'. Men mag er flexibel mee omspringen: activiteiten op zondag, feestdagen, ... kunnen, maar eventuele controle kan voorvallen indien er een vermoeden van misbruik bestaat.

¹ In het uitvoerig artikel dat in de *Binnenkrant* (2005 nr. 3) verscheen stonden alle verplichtingen uitgelegd. In het eerste nummer van de *Binnenkrant* in 2006 voegden we een model van een huishoudelijk reglement dat eveneens kon dienen als organisatienota.

² Zij die niet verbonden zijn aan een organisatie met rechtspersoonlijkheid, zij die niet verbonden zijn aan een feitelijke vereniging met personeelsleden en zij die niet beschouwd kunnen worden als een afdeling van een andere organisatie.

Cursussen 'Leren organiseren en coördineren in heemkundige kringen. Koplopers gezocht II'

Hoe zorg je ervoor dat iedere medewerker binnen je heemkring of vereniging gemotiveerd blijft? Is er nog een toekomst voor je heemkring of erfgoedvereniging? Hoe voer je een goed vrijwilligersbeleid? Hoe verbeter je het imago van je organisatie? Hoe leid je een vergadering?

In het najaar van 2006 organiseert Heemkunde Vlaanderen vzw in samenwerking met Kwasimodo praktische cursussen rond deze vragen. Die cursussen spelen vooral in op de ontbrekende leiderschapskwaliteiten die uit een vorige bevraging van heemkringen naar voren zijn gekomen.

Deze cursussen worden in Gent en Leuven georganiseerd op een dinsdag- of donderdagavond.

Op de eerste avond wordt nader ingegaan op de **vrijwilligerswerking** van een heemkring. Vrijwilligers vormen de kern van de heemkundige kringen in Vlaanderen. Het vinden, betrekken en behouden van tevreden en gemotiveerde vrijwilligers is dus een enorm belangrijk onderwerp. In deze cursus worden dan ook verschillende processen besproken om vrijwilligers te vinden, te begeleiden, te beschermen en te belonen. Vooral in deze cursus wordt veel interactie verwacht van de deelnemers. Hoe doen wij het? Wat zijn de problemen en de voordelen van onze manier van werken? Welke soorten vrijwilligers zijn er? Hoe onthaal je vrijwilligers? Al deze vragen komen aan bod tijdens deze avond.

De tweede avond gaat over de **externe communicatie** van de vereniging. Externe communicatie is de communicatie tussen de organisatie en de rest van maatschappij. Belangrijk hierbij is dat alles gepland wordt en niet lukraak, toevallig uitgevoerd wordt. We bekijken tijdens de cursus enkele principes van communicatie en bespreken de voor- en nadelen van de verschillende communicatiekanalen. Wat wordt, hoe en wanneer gecommuniceerd aan wie? Hoe kom je tot een goed imago voor de heemkring? Opnieuw worden veel tips en voorbeelden besproken. Tijdens de derde cursusavond gaat men dieper in op de **interne communicatie** in een heemkring. Interne communicatie is de communicatie die gevoerd wordt binnen

de organisatie tussen medewerkers van de organisatie. Interne communicatie is uiterst belangrijk voor een goede werking. Nochtans ervaren heel veel organisaties problemen met hun interne communicatie. De korte cursus probeert een overzicht te geven van de soorten informatie, de mogelijke kanalen om de informatie door te geven en bespreekt ook hoe het best wordt omgegaan met ruis of roddels in de organisatie. Het tweede deel richt zich meer specifiek op een belangrijk intern communicatiemiddel: de vergadering. Hoe plant men een vergadering? We overlopen samen alle stappen van de noodzakelijke voorbereiding tot het voorzitten van een vergadering. Daarbij worden veel tips en voorbeelden gegeven.



Locaties en data cursusavonden

Cursus	Leuven Provinciehuis Vlaams-Brabant Provincieplein 1, 3010 Leuven	Gent KANTL Koningstraat 18, 9000 Gent
Vrijwilligerswerking	Donderdag 21 september 2006	Dinsdag 3 oktober 2006
Externe communicatie	Donderdag 28 september 2006	Dinsdag 24 oktober 2006
Interne communicatie	Donderdag 5 oktober 2006	Dinsdag 7 november 2006

Programma

19.00u	Onthaal
19.15u	Eerste deel cursus
20.45u	Pauze (koffie/thee met gebak)
21.00u	Tweede deel cursus
22.15u	Einde

Inschrijven

Deze cursussen worden ingericht voor bestuursleden van heemkundige kringen en erfgoedverenigingen in Vlaanderen en het Brussels hoofdstedelijk gewest. Kom gerust met meerdere bestuursleden. Uit praktische overwegingen moet je wel op voorhand inschrijven. Dit kan door je

naam en contactgegevens op te geven bij Heemkunde Vlaanderen vzw, tel.: 015.20.51.74. Je kan ook online inschrijven via de website: www.heemkunde-vlaanderen.be. De inschrijvingen moeten ons uiterlijk één week voor de cursus in kwestie bereiken.

Meer weten?

Wil je meer weten over het project 'Leren organiseren en coördineren in heemkundige kringen. Koplopers gezocht II'? Kijk dan snel op de rubriek 'koplopers' van de website www.heemkunde-vlaanderen.be. Ook alle informatie over het vorige project vind je onder deze rubriek. Voor verdere vragen kan je contact opnemen met daphne.maes@heemkunde-vlaanderen.be.

Heeft u vragen? Stel ze aan de consulent van Heemkunde Vlaanderen vzw!

Heeft u een probleem binnen de werking van uw heemkundige kring? Wil u raad over het opzetten van een project? Wil u nagaan hoe u beter kan communiceren om aldus meer leden te winnen? Wil u een duidelijke visie en doelstelling ontwikkelen voor uw vereniging? Heeft uw vereniging nood aan nieuwe ideeën? Zoekt u naar verjonging? Heeft u vragen over de nieuwe vzw-wetgeving en de daaruit voortvloeiende boekhoudkundige verplichtingen? Zoekt u nieuwe inhoudelijke actierterreinen? Voor een antwoord op al deze vragen, en nog veel meer, kan u contact opnemen met de consulent van Heemkunde Vlaanderen vzw, Daphné Maes. Men kan ook steeds, mits afspraak uiteraard, een beroep doen op de consulent om ter plaatse een bezoek te komen afleggen. Voor een aantal zaken kan zelfs een begeleidingstraject met de lokale kring worden opgestart.

Voor plaatsbezoeken en alle vragen kan men terecht bij:

Daphné Maes, consulent Heemkunde Vlaanderen vzw

Huis De Zalm

Zoutwerf 5

2800 Mechelen

tel.: 015/20 51 74 (vragen naar Daphné Maes)

fax: 015/20 54 23

daphne.maes@heemkunde-vlaanderen.be

Van Aanwinst tot Zaaltekst

Tips voor het beheer en de ontsluiting van een collectie lokaal erfgoed

Deel I: verzamelen en inventariseren

Heemkundige kringen spelen een belangrijke rol bij het bewaren van lokaal erfgoed. De verzamelingen en de kennis die zij bezitten, zijn vaak interessant en waardevol. Maar vele kringen zullen het beamen ... collectiebeheer is een hele opdracht.

De Binnenkrant start een bijdragenreeks met tips voor het beheer en de ontsluiting van lokaal erfgoed. De thema's zullen heel divers zijn: van 'wat te doen met een aanwinst?' tot 'hoe schrijf ik een zaaltekst?'. Uiteindelijk krijgt u zo een beknopte handleiding van A tot Z.

Deze eerste bijdrage behandelt de basis van elk collectiebeheer: het samenstellen en inventariseren van de collectie. Over dit onderwerp organiseren wij dit najaar ook werkwinkels. Daarover leest u meer aan het einde van deze bijdrage¹.

1. Collectieplan

Wie een collectie heeft, wil die voortdurend uitbreiden. Maar men kan niet alles verzamelen. Daarom is het soms nuttig om stil te staan bij de aanvaardingscriteria van uw kring. Die criteria kunt u op papier zetten, in een verzamelplan. In zo'n plan beschrijft u de collectie, waarom u verzamelt, wat u precies wil verzamelen en hoe u dat zal doen. Zo kunt u uw collectie gericht vorm geven.

Natuurlijk zegt u nu dat u eigenlijk al weet wat u wil verzamelen. Toch is het zinvol om uw ideeën eens neer te schrijven. Zo kunt u twee mogelijke knelpunten opruimen:

- U kunt ongewenste giften vermijden
Heemkringen zijn soms moreel verplicht om giften te aanvaarden, ook al passen die niet in de collectie. Dit is vooral zo bij schenkingen van vrienden of leden.
Met een verzamelplan kunt u ongewenste giften weigeren. Wanneer u het plan laat goedkeuren door uw raad van bestuur, heeft u een formeel document. Daarmee kunt u gemakkelijker aantonen waarom u een schenking niet kan aanvaarden.

Maak de inhoud van uw verzamelplan ook bekend, bijvoorbeeld in uw tijdschrift. Schenkers weten dan beter wat uw kring precies verzamelt.

- U kunt zich specialiseren

De meeste heemkringen hanteren eenzelfde aanvaardingscriterium: de voorwerpen uit de collectie moeten verband houden met de eigen streek. De praktische toepassing van dat criterium is wel niet eenvoudig. Want wat zijn streekgebonden objecten precies? Zo werd die koffiemolen uit uw collectie misschien wel in uw streek gebruikt. Maar is dit voorwerp echt karakteristiek voor uw gemeente? Aldus zijn er bij vele heem musea identieke zaken te bekijken.

Het verzamelplan kunt u gebruiken om de gaten in uw collectie op te vullen. U kunt dan dat stukje geschiedenis vertellen dat nog niet is gekend. En zo onderscheidt uw kring zijn collectie van de vele andere heemcollecties uit uw regio.

2. Het belang van een goede inventaris

Voor een goed verzamelplan moet u weten wat u in huis heeft. Daarom is een goede inventaris essentieel. Wellicht weet u al waaruit uw collectie bestaat. Maar slechts met een inventaris weet u precies wat uw kring bezit, waar de voorwerpen staan en wat het belang van die voorwerpen is.

Een inventaris biedt trouwens nog voordelen. Wanneer de inventaris goed is geordend, blijft opzoekwerk beperkt. Een inventaris is daarom de beste basis voor verder onderzoek van uw collectie, het organiseren van tentoonstellingen en het schrijven van artikels.

3. Objectregistratie: hoe begint u eraan?

Het inventariseren van een collectie heet objectregistratie. Objectregistratie is het vastleggen van gegevens over voorwerpen (of objecten) die zich in een collectie bevinden. Vele heemkringen hebben een collectie van honderden, soms duizenden voorwerpen. Objectregistratie lijkt

¹ De bijdragenreeks en de werkwinkels kaderen in het project Lokaal Geheugen. Dit project biedt ondersteuning aan iedereen met een erfgoedcollectie. Lokaal geheugen is een samenwerkingsverband van Heemkunde Vlaanderen vzw met de provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, Volkskunde Vlaanderen vzw, Culturele Biografie Vlaanderen vzw en Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw. Het project is mogelijk dankzij de financiële steun van de Vlaamse Gemeenschap.

dan ook een enorme karwei. Toch kan registreren aangenaam zijn. Voorwaarde is wel dat u van tevoren precies weet hoe u zal tewerk gaan. Een goede planning is dus nuttig.

Er bestaat geen pasklare formule om te registreren. Tussen collecties bestaan er eenmaal grote verschillen in aard, grootte en doelstelling. Wel kunt u best eerst bij elk object de minimale gegevens invullen (cf. kader 'Standaarden voor objectregistratie' hierverder). Een uitgebreide beschrijving is natuurlijk waardevol, maar mag niet leiden tot achterstand. Een uitgebreide beschrijving kan immers veel tijd kosten, zeker als sommige gegevens moeilijk te achterhalen zijn. Het werk schiet dan niet op en dat demotiveert.

Een inventaris kunt u maken met de computer of handmatig (met steekkaarten). Steekkaarten zijn goedkoop en ze zijn eenvoudig om mee te werken. Maar ze hebben als nadeel dat u ze slechts kan ordenen op één criterium (meestal de naam van de vervaardiger, het inventarisnummer of het trefwoord). U kunt dus ook slechts zoeken op één criterium. Bij een inventaris op de computer zijn de zoekmogelijkheden veel uitgebreider. Niet alleen kunt u op alle velden zoeken, ook krijgt u veel sneller resultaat.

4. Welke registratieprogramma's zijn er?

Voor objectregistratie bestaan er speciale computerprogramma's. De bekendste zijn ADLiB Museum en The Museum System. Helaas zijn die programma's voor vele heemkringen te duur. Vele kringen werken dan maar zelf een objectregistratieprogramma uit. De opmaak van zo'n eigen systeem vraagt echter zeer veel werk. Vooral in de opstartfase moet men zijn programma voortdurend bijstellen. Die moeite kunt u zich besparen. Want er bestaan alternatieven.

Provinciale initiatieven

Heemkundige musea uit Oost-Vlaanderen kunnen sinds 2002 aansluiten bij MovE (staat voor: Musea Oost-Vlaan-

deren in Evolutie). MovE wil een gemeenschappelijke ondersteuning uitbouwen voor de registratie van alle museaobjecten van de Oost-Vlaamse musea. Dit gebeurt via het internet. De aangesloten musea kunnen gratis ADLiB Museum Plus gebruiken. De internetaansluiting moeten zij natuurlijk wel zelf betalen.

Heemkundige kringen uit Limburg kunnen binnenkort aansluiten bij Erfgoedlimburg.be. ErfgoedLimburg.be is een databank die allerlei digitale gegevensbanken over cultureel erfgoed in Limburg koppelt. In die erfgoed-databank kunt u ook objecten invoeren.

Wilt u meer informatie over deze initiatieven? Contacteer dan deze provinciale museumconsulenten:

- Oost-Vlaanderen: Mieke Van Doorselaer (mieke.van.doorselaer@oost-vlaanderen.be of 09 267 72 85)
- Limburg: Anne Milkers (amilkers@limburg.be of 011 23 75 80)

Goedkope objectregistratieprogramma's

Sinds korte tijd bestaan er objectregistratieprogramma's speciaal voor kleinere collecties. Die programma's zijn goedkoop en eenvoudig. Ideaal dus voor vele heemkringen.

Voor het Nederlandse taalgebied bestaan er momenteel drie programma's: DICE, PANDORA 2.0 en ADLiB Lite. Heemkunde Vlaanderen vzw heeft met Culturele Biografie Vlaanderen vzw die programma's vergeleken. Van dit onderzoek geven we hier enkele resultaten weer. U kunt het volledige rapport downloaden op de website van Heemkunde Vlaanderen vzw of op die van Culturele Biografie Vlaanderen vzw².

De vergelijking toont dat de programma's alledrie geschikt zijn voor objectregistratie. De verschillen situeren zich vooral op het vlak van gebruiksgemak en volledigheid. Welk programma voor u het best is, hangt dus vooral af van de vraag hoe grondig u wil registreren.

Standaarden voor objectregistratie

U kunt objecten registreren op drie niveaus. Die niveaus beantwoorden aan internationaal erkende standaarden:

- Bij de minimale registratie registreert u de elementaire gegevens over het voorwerp (instellingsnaam, inventarisnummer, objectnaam, titel, datum van verwerving, methode van verwerving, verwerving van wie, standplaats). Die gegevens kunt u gebruiken voor juridische verantwoording, voor verzekeringsdoeleinden, voor beheer en beveiliging van de collectie. Er is een onderwerpsluiting in trefwoorden.
- De basisregistratie bevat nog bijkomende inlichtingen zoals afmetingen, gebruikte materialen, datering...
- Met een uitgebreide registratie beschrijft u het voorwerp in al zijn facetten. Een uitgebreide registratie kan meer dan 400 criteria beslaan!

Leestip: Invalboek 'Handleiding bij digitale object- en collectieregistratie'

In dit invalboek vindt u tips en hulpmiddelen voor minimale, basis- en uitgebreide registratie. De handleiding werd ontwikkeld door MovE, in overleg met de Vlaamse en Nederlandse museumsector.

U kunt de handleiding gratis downloaden op www.museuminzicht.be.

² Cf. www.heemkunde-vlaanderen.be of www.culturelebiografie.be.

PANDORA 2.0

Producent	Fontys Hogescholen - Bilan, Tilburg (Nederland)
Sterkte	De kracht van PANDORA 2.0 is zijn eenvoud. Het programma is zeer gebruiksvriendelijk: iedereen kan er mee werken.
Zwakte	Er zijn minder zoek- en invoermogelijkheden dan bij DICE en ADLiB Lite. U kunt niet zomaar uw gegevens uit PANDORA 2.0 overbrengen naar een ander computerprogramma (= exporteren). Eerst moet u in WINDOWS de landinstellingen wijzigen ³ . Als u niet van plan bent om te exporteren, stelt zich natuurlijk geen probleem.
Aanschaf	PANDORA 2.0 kost 95 euro en is te bestellen bij: C.J.M. Witteveen (bilan@fontys.nl).

ADLiB Lite

Producent	Adlib Information Systems bv
Sterkte	Van de drie programma's, heeft ADLiB Lite de meeste zoek- en invoermogelijkheden. Het programma is bovendien gebruiksvriendelijk.
Zwakte	Het grote nadeel is dat ADLiB Lite maximum 5000 voorwerpen registreert. Als u meer voorwerpen wil invoeren, moet u overschakelen naar een uitgebreide ADLiB Museum-versie (ADLiB Museum Basis, ADLiB Museum Standaard of ADLiB Museum Plus). Voor die programma's moet u wel betalen.
Aanschaf	ADLiB Lite is gratis te verkrijgen op de website van ADLiB Information Systems bv (www.adlibsoft.com).

DICE

Producent	Erfgoedcel Antwerpen (concept) en Vanda Engineering (ontwikkeling)
Sterkte	De zoek- en invoermogelijkheden zijn bijna even uitgebreid als bij ADLiB Lite. Maar met DICE kunt u wel een onbeperkt aantal objecten registreren.
Zwakte	DICE draait op Microsoft ACCESS. De gebruiker heeft dus een ACCESS-licentie nodig. Het programma is niet zo gebruiksvriendelijk.
Aanschaf	Het is nog even wachten op DICE. Vanaf december zal u het programma gratis kunnen downloaden op de website van de erfgoedcel Antwerpen (www.erfgoednet.be/antwerpen).

5. Werkwinkels over objectregistratie en verzamelbeleid

Wilt u meer weten over objectregistratie en verzamelbeleid? In november en december organiseert Heemkunde Vlaanderen vzw met de provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie werkwinkels over deze onderwerpen. Die werkwinkels zijn op maat van de erfgoedvrijwilliger. Een spreker uit een heemkring of lokaal museum vertelt over zijn ervaringen met verzamelbeleid en objectregistratie. Vervolgens geeft een expert concrete tips. Bij die experts kunnen de deelnemers terecht met vragen over verzamelbeleid en objectregistratie.

Noteer alvast de data van de werkwinkels:

- zaterdag 18 november Limburg
- zaterdag 25 november West-Vlaanderen
- zaterdag 2 december Oost-Vlaanderen
- zaterdag 9 december Vlaams-Brabant

De inschrijving voor de werkwinkels is gratis. Lezers van de binnenkrant krijgen nog een uitnodiging met inschrijvingsformulier. U kunt zich ook nu al inschrijven door Gregory Vercauteren te contacteren (gregory.vercauteren@heemkunde-vlaanderen.be of 015 20 51 74).

³ Ga daarvoor naar Start, klik op Configuratiescherm en daarna op Landinstellingen. Daar moet u Nederlands (België) vervangen door Nederlands (Nederland). Vervolgens herstart u de computer.

Van Heemkunde Vlaanderen tot Landslaget for Lokalhistorie... Een nieuw project rond erfgoedverenigingen in Europa

Heemkunde Vlaanderen vzw wil samen met haar partners een stapje verder zetten in haar ontdekking van het 'Europees middenveld voor erfgoedverenigingen'. Met een nieuw onderzoeksproject willen we inspelen op de nood aan een duidelijk overzicht van bestaande **erfgoedverenigingen/NGO's in Europa**. In het verleden werden gelijkaardige inventarisatie-initiatieven wel opgestart, maar niet altijd voortgezet. Ook wordt erfgoed tegenwoordig veel ruimer benaderd dan een louter onroerend gegeven, iets wat in bestaande mappings tot op vandaag nog niet tot uiting kwam. Vanuit het Vlaamse middenveld voor erfgoedverenigingen willen wij het initiatief nemen een 'Master List of Heritage Organisations in Europe' aan te leggen. Dit overzicht zal voor diverse doeleinden kunnen worden gebruikt. Het onderzoek zal bijvoorbeeld toelaten **inspirerende voorbeelden** te verzamelen (en te communiceren) van hoe erfgoedorganisaties in Europa actief participeren aan het nationaal of Europees (erfgoed)beleid. De verzamelde gegevens zullen op ter mijn als basis dienen voor een **toegankelijke databank** of meertalige publicatie die de weg naar andere erfgoedorganisaties in Europa gevoelig moet vergemakkelijken.

Dit project kadert in een **nauwe samenwerking** tussen Heemkunde Vlaanderen vzw, het Vlaams Centrum voor Volks-cultuur vzw en VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw. Om deze onderneming die met heel wat pionierswerk gepaard gaat tot een goed en werkbaar einde te brengen, werd medewerking gezocht met de Vlaamse UNESCO-commissie. Op die manier krijgt het project de internationale armslag die het nodig heeft.

Dit project wordt uitgewerkt door **Natan Bruneel** en loopt tot eind mei 2007. Het is het tweede project rond **erfgoedvrijwilligers in een Europese context** dat Natan voor de drie partnerorganisaties uitwerkt. Je kan met hem dan ook contact opnemen met je vragen over erfgoedverenigingen in een Europese context. Ook voor meer informatie over dit mappingsproject, kan je steeds bij hem terecht: natan.bruneel@heemkunde-vlaanderen.be, +32 (0) 15- 20 51 74.

Project Pro Memorie naar de tweede fase



Wim Vanhaecke is sinds juli de nieuwe projectmedewerker van het project Pro Memorie.

Al in de vorige nummers van de *Binnenkrant* kon u kennismaken met het Project Pro Memorie. Dit project wil lokale erfgoedverenigingen hulp bieden bij het beheer van hun archief- en documentatiecollectie. Om de specifieke noden op dat gebied te kennen, werd in de eerste fase een behoefteanalyse opgesteld. In het vorige nummer van de *Binnenkrant* kon u de resultaten van de behoefteanalyse lezen.

In de tweede fase wordt verder gegaan op de ingeslagen weg. Uit de behoefteanalyse kwam een aantal noden naar voren. Zo is er binnen de erfgoedverenigingen veel vraag naar praktische en toegankelijke informatie rond archief en documentatie. Het project Pro Memorie wil de verenigingen hierin helpen met de realisatie van enkele hulpmiddelen en informatiebronnen rond archief- en documentatiebeheer.

De eerste realisatie wordt een website die de bezoeker hulp zal bieden bij zijn vragen rond archief en documentatie. De website wordt samen uitgebouwd met het project Lokaal Geheugen dat binnen Heemkunde Vlaanderen vzw door Gregory Vercauteren wordt opgevolgd. Op de website komt een vragenformulier waarop de bezoekers een vraag rond archief en documentatie kunnen verzenden. Op die vraag komt dan binnen de vijf werkdagen een antwoord. De website wordt ook een belangrijke informatiebron waar u links, literatuur, adressen en andere nuttige informatie zult vinden. Er komt ook een rubriek waar een antwoord zal gegeven worden op veelgestelde vragen. Bij de lancering van de website in het najaar 2006 volgt meer praktische informatie.

Dit najaar verschijnt ook een brochure waarin op een prak-

tische manier belangrijke kwesties rond archiefbeheer worden aangesneden. Zo wordt de inventarisatie van archief en documentatie behandeld. Verder is er een hoofdstuk over hoe je best een documentaire collectie bewaart. Een andere bijdrage snijdt de problematiek aan van het digitaliseren van audiovisueel materiaal. In een ander hoofdstuk komt u meer te weten over hoe archief en documentatie best bewaard worden. Ook is er aandacht voor wetgeving. Dat laatste is niet onbelangrijk bij het bewaren van archief en documentatie. Sommige verenigingen bewaren overheidsarchief dat zij wettelijk niet mogen bezitten. Een goede kennis over wetgeving kan ook helpen bij het bewaren van archief van particulieren, vooral rond de vraag wie de eigendom heeft over het archief.

Binnen het project zal ook een vormingsreeks worden opgezet. Het is de bedoeling dat de lessen heel toegankelijk en praktisch zullen worden gegeven, zodat de lokale vrijwilliger zeker iets kan opsteken. Een paar zaken uit de brochure zullen hierin uitgediept worden, zoals inventariseren, materiële bewaring, digitalisering van audiovisueel materiaal en wetgeving. De vormingsreeks zal rond deze thema's een meerwaarde bieden door de interactie tussen de lesgevers en de cursisten. Er zal ook kunnen gewerkt worden met praktijkvoorbeelden. Een paar nieuwe thema's zijn ook gepland zoals publiekswerking en acquisitiepolitiek. Dit laatste kan een hulp bieden bij plaatsgebrek. Een uitgekende publiekswerking zorgt voor een grote bekendheid van de collectie en een inbreng van het grote publiek. Het is ook de bedoeling dat de diverse mogelijkheden tot overheidssubsidies uit de doeken worden gedaan.

Bij het beheer van hun archief- en documentatieverzameling kampen veel verenigingen met het probleem van het digitaal ontsluiten. De collectie wordt soms ontsloten via een computerprogramma dat daar niet voor geschikt is. Er is dan ook een grote vraag naar een gestandaardiseerd en efficiënt systeem voor de ontsluiting van een archief. Het project Pro Memorie wil hieraan verhelpen door een speurtocht te ondernemen naar een geschikt registratieprogramma. Als dit opzet slaagt, zal het systeem worden aangeboden aan geïnteresseerde erfgoedverenigingen.

Hebt u nog vragen, suggesties of opmerkingen over dit project? U kunt altijd contact opnemen met Wim Vanhaecke, projectmedewerker Pro Memorie Fase II, Zoutwerf 5, 2800 Mechelen; tel: 015/20.51.74; e-mail: wim.vanhaecke@heemkunde-vlaanderen.be.

Nieuw bezoekersreglement voor het Rijksarchief (bis)

In het vorige nummer van de *Binnenkrant* kon u een bijdrage lezen van algemeen rijksarchivaris Karel Velle. In zijn bijdrage gaf hij toelichting bij het nieuwe bezoekersreglement voor het Rijksarchief. Bij het ter perse gaan van de *Binnenkrant* was de definitieve versie van het reglement nog niet afgewerkt, zodat het artikel helaas al door de actualiteit is ingehaald. Op 20 juni werd het nieuwe reglement dan bekend gemaakt en dat verschilt op één essentieel punt met het artikel van het vorige nummer.¹

De meest beruchte nieuwe maatregel die het Rijksarchief overwoog, was de volledige banning van digitale foto-toestellen uit de leeszaal. Dit schreef Karel Velle ook in zijn artikel. De bedoeling was dat bezoekers die toch nog een reproductie wilden van een archiefstuk zich zouden wenden tot documentscanners van het Rijksarchief. Uiteraard zou de bezoeker hiervoor moeten betalen. Dit leidde tot heel wat gemor bij bezoekers. Sinds een paar jaar was het maken van digitale opnames van archiefstukken gemeengoed geworden. Het maakte het overschrijven of overtypen van lange teksten overbodig. De onderzoeker kon de teksten thuis herbekijken op computer en eventueel gewoon uitprinten. Het maakte ook dat moeilijk leesbare teksten intensiever konden bestudeerd worden.

Uiteindelijk is het verbod op zelf fotograferen er niet gekomen. Het nieuwe bezoekersreglement laat nog wel toe om digitale foto's te maken met je eigen toestel. Wel zijn er nu richtlijnen waaraan de bezoeker zich moet houden. Enkel documenten die openbaar zijn en waarvoor toelating is gegeven tot reproductie, kunnen gefotografeerd worden. Voor een aantal archiefstukken is er nog een bijzondere toelating vereist. Dat zijn documenten die louter in bewaring zijn gegeven aan het Rijksarchief of documenten die privacygevoelige informatie bevatten. Stukken waarop auteursrechten berusten, mogen nooit gefotografeerd worden.

In het reglement staan een aantal voorschriften die beschadiging van de archiefstukken moeten vermijden. Zo mag er geen contact zijn tussen de apparatuur en de documenten. Alle scanapparatuur is dus verboden. Flitslich-

ten en bijkomende belichting zijn niet toegelaten. Tijdens het fotograferen moet het archiefstuk steeds voldoende ondersteuning hebben. Daarom moet het document altijd op de tafel blijven liggen of op een hulpmiddel zoals een boekensteun. Heel grote archiefstukken die meer dan één tafelloppervlak beslaan, mogen niet gefotografeerd worden. Een statief gebruiken kan, maar enkel als er geen schade kan zijn. Het statief laten rusten op het archiefstuk zal alvast zeker verboden worden. Dus enkel kleine documenten zullen mogen gefotografeerd worden met een statief.

Het Rijksarchief zal u niets aanrekenen als de opnames enkel voor persoonlijk gebruik zijn. Let wel, de opnames mogen dan niet verspreid worden aan derden. Voor een publicatie of een commerciële toepassing moet betaald worden. Ook een publicatie in een lokaal heemkundig tijdschrift of het opnemen van foto's op een website vallen hieronder. Voor het plaatsen van een zwart-wit reproductie in een publicatie betaalt u altijd 15 euro. Een kleurenreproductie is veel duurder, daarvoor moet 62 euro betaald worden. Die prijs is lager voor niet-commerciële publicaties met een kleine oplage. Zo worden heemkundige kringen voor een deel ontlast. Bij minder dan 250 exemplaren bedraagt de prijs 15 euro, bij minder dan 500 exemplaren 30 euro. Voor het plaatsen van foto's op een website moet ook betaald worden. Voor een zwart-wit foto bedraagt het tarief 15 euro, voor kleurenfoto 62 euro.²

Naast de nieuwe richtlijnen rond het fotograferen bevat het nieuwe reglement ook heel wat andere nieuwigheden. De preventieve maatregelen rond mogelijke diefstal van archiefstukken zijn uitgebreid. Zo mogen bezoekers voortaan slechts een beperkt aantal zaken meenemen naar de leeszaal: schrijfgierief, los schrijfpapier of fiches, een laptop zonder tas en een foto toestel. Alle andere bezittingen moeten naar de vestiaire gebracht worden. Een cursusblok, al gemaakte aantekeningen en boeken mogen eventueel ook mee, maar die worden gecontroleerd bij het verlaten van de leeszaal. Ook de draagbare computer zal altijd nagekeken worden.

¹ Het nieuwe bezoekersreglement en de richtlijn rond het fotograferen zijn te downloaden via de website van het Rijksarchief. <http://www.arch.be>

² Deze tarieven zijn vastgelegd in het *Ministerieel Besluit tot vaststelling van de tarieven voor prestaties geleverd door het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën* van 23 maart 2005. De tekst is te downloaden via de website van het Belgisch Staatsblad: <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>.



Er zijn ook heel wat voorschriften om schade aan documenten te voorkomen. Zo mag voortaan bij raadpleging van originele archiefstukken enkel een potlood gebruikt worden om aantekeningen te maken. Enkel potloden van het Rijksarchief mogen gebruikt worden. Verder moet de bezoeker de stukken goed behandelen. Het is niet toegestaan bladen te vouwen of te kreuken, op archiefstukken te leunen, het blad voor de notities op het archiefstuk te leggen of er aantekeningen op te maken. Archiefstukken die gebonden zijn in boekvorm mogen voortaan enkel via een lezaar of archiefkussen geraadpleegd worden. De bezoeker moet ook zo veel mogelijk contact vermijden tussen de handen en de archiefstukken. Het Rijksarchief raadt aan dat u via een blanco vel papier leest.

Voor kwetsbare of waardevolle archiefstukken zal de bezoeker katoenen handschoenen moeten dragen. Eten en

drinken zijn niet toegestaan in de leeszaal, uiteraard geldt dit ook voor roken.

Om vermenging te vermijden zal voortaan op de leestafel slechts één archiefnummer tegelijk mogen liggen. De interne orde van de stukken moet gerespecteerd worden. Een archiefdoos mag niet op de grond worden geplaatst. Er wordt ook gevraagd om de rust in de leeszaal te bewaren: zoals niet te luid te praten, de gsm in stille stand zetten en naar buiten gaan om te telefoneren.

Een andere nieuwigheid is de introductie van Archeion. Dat is een programma waar online toegangen kunnen worden geraadpleegd. Het is ook de bedoeling dat Archeion de huidige papieren aanvraagformulieren overbodig maakt. Via computers in de leeszaal zal de bezoeker elektronisch archiefstukken kunnen aanvragen. De betalende bezoekerskaart blijft verplicht, u moet die afgeven bij elk bezoek en u moet nog altijd intekenen in het leeszaalregister. Personeel van het Rijksarchief zal u aanmelden bij Archeion, zodat u stukken kunt aanvragen. De archiefdocumenten worden voortaan enkel op vaste tijdstippen opgehaald: om 8.45 uur, 9.30 uur, 10.30 uur, 11.30 uur, 13.15 uur, 14.15 uur en 15.30 uur. Het is verder de bedoeling dat het Rijksarchief steeds meer digitale armslag krijgt en ook meer archiefstukken in digitale vorm zal aanbieden.

Het nieuwe bezoekersreglement is nog maar pas in voege. Het zal dus voor bezoekers zeker aanpassen worden en hier en daar zal misschien wat wrevel kunnen ontstaan. Dit is begrijpelijk, maar archiefstukken zijn nu eenmaal kwetsbaar en het is dus verstaanbaar dat het Rijksarchief duidelijke regels wil stellen.

Vertoning van lokale erfgoedfilms op 18 november 2006

De selectie van de jury van de dvd-filmwedstrijd “Het Gouden Hamertje”

Guliver samen met **Bracina** pakken dit jaar uit met een DVD-filmwedstrijd met als doel lokale liederen, verhalen en gebruiken te bewaren. Guliver (GUuëkse Lieder en VERtellingen) is een Gooikse vereniging die vorig jaar een succesvolle DVD lanceerde met Gooikse liederen en vertellingen. In 2006 lanceert deze vereniging een DVD-wedstrijd waarbij “Het Gouden Hamertje” wordt uitgereikt aan de beste verfilming van een verhaal, lied of een gebruik, gebracht in de volkstaal. Heemkunde Vlaanderen vzw is één van de partners bij dit initiatief en spoort de heemkundige kringen aan om hier aan deel te nemen.

Op zaterdag 18 november 2006 wordt ter gelegenheid van de Week van de Smaak een selectie van ingezonden kortfilmpjes vertoond in Schuur van het GC De Cam Dorpsstraat 67 te Gooik. De jury maakt een selectie uit de 42 deelnemende kortfilms. De jury wordt voorgezeten door Julien Vrebos en bestaat verder uit drie vertegenwoordigers uit de filmsector en drie vertegenwoordigers uit de erfgoedsector (Stefaan Top, Ferdi Geerts en Roel Van De Winkel). De vertoning van erfgoedfilms begint om 9u30 en wordt afgesloten om 16 uur met de prijsuitreiking van het Gouden Hamertje en andere prijzen. De drie beste erfgoedfilms krijgen een prijs alsook, de beste erfgoedfilm gemaakt door jongeren.

Andere prijzen zijn:

- a) beste historische evocatie,
- b) beste vertoning van culinair erfgoed,



- c) beste gebruik van humor,
- d) beste muzikale omlijsting,
- e) beste evocatie gemeentelijk erfgoed,
- f) beste evocatie van intercultureel erfgoed.

Men kan doorlopend tussen 9u30 en 11u50 en weer tussen 14u en 16u de zaal binnenkomen om de selectie van de jury te bekijken. Men kan er ook de bierstekerij De Cam alsook allerlei standjes van streekproducten bezoeken.

Tijdens de middag is er een speciaal streekmenu beschikbaar in restaurant **Het Krekelhof**.

Oldtimers van de **Pajotse oldtimervrienden** en **Mercedes-shuttles** zorgen voor de verplaatsingen heen en terug De Cam – Het Krekelhof.

Lunch menu voor 18 november “Het Gouden Hamertje”

Eigen gerookt zalmbeursje met grijze garnalen en tomaten

Kapoen met zachte biersaus van kriek, gestoofde prei en rozemarijnardappeltjes

Waaier van gepocheerde peer met ijs en chocoladesaus
Prijs 25 euro per persoon voor het volledig lunchmenu

12 euro per persoon voor de hoofdschotel

38 euro per persoon voor volledig menu + waters en aangepaste wijnen

Men moet hiervoor wel reserveren. Op 054/ 33 48 57

Alle mogelijke info over het project en de praktische invulling van de dag vindt men tegen eind oktober op de website www.guliver.be. Vragen kan men per e-mail stellen via guliver@guliver.be of tel. 0477/71.02.94.

De (vijfde) Nacht van de Geschiedenis

27 maart 2007

De (vierde) Nacht van de Geschiedenis op dinsdag 21 maart 2006 was met een recordaantal van meer dan 20.000 deelnemers op 232 locaties (t.o.v. 16.000 op evenveel locaties in 2005) een groot succes. Gemiddeld waren er ongeveer 90 aanwezigen per activiteit. Opvallend was dat vooral de activiteiten over de plaatselijke geschiedenis veel deelnemers aantrokken. De schrijvende pers, radio en televisie besteedden uitgebreid aandacht aan het initiatief en op basis van de reacties die we kregen van bezoekers en organisatoren, durven we een duidelijk positieve balans opmaken. Het Davidsfonds kreeg verschillende enthousiaste reacties van bestuursleden over de samenwerking met de heemkundige kringen. Voor de activiteiten in kwestie was dit zowel inhoudelijk als op het vlak van publieksopkomst een meerwaarde.

De vijfde editie van de Nacht van de Geschiedenis zal plaatsvinden op **27 maart 2007**.

De Nacht van de Geschiedenis is in sneltempo uitgegroeid tot één van de vaste waarden in het culturele landschap van Vlaanderen. Op amper vier jaar tijd is het aantal deelnemers verdubbeld. In 2003 namen 10.000 mensen deel op 120 plaatsen, in 2006 maar liefst 20.000 op 232 plaatsen.

Op 27 maart 2007 zal er voor de eerste keer een thema verbonden worden aan de Nacht van de Geschiedenis. Het concept van de Nacht blijft hetzelfde als tijdens de vorige edities enkel zal er – geheel vrijblijvend – gewerkt worden met het thema ‘**Aan tafel!**’.

De geschiedenis van eten en eetgewoonten raakt aan alle aspecten van ons politieke, economische, sociale en culturele verleden. In de loop van de eeuwen drukten men-

sen hun status uit door middel van wat ze aten. **Romein, Inca of frontsoldaat? Wat je eet, verklapt wie je bent.** Hoe aten arm en rijk tijdens de middeleeuwen? Wat leert de beeldende kunst en literatuur van toen ons hierover? Toont de geschiedenis van de misdaad en het recht aan dat eten of drinken ook gevaarlijk kon zijn? Kregen fruit en groenten net zoveel aandacht als vandaag, of domineerden vis en vlees het menu? Was er wel sprake van zoiets als een ‘menu’, of vaste maaltijden? Zoet, zuur, zout of bitter? Hoe deden kruiden en exotische gerechten hun intrede? Waarom werden goede tafelmanieren belangrijk? In welke zin beïnvloedden migraties en industriële revoluties de eetcultuur?

Brouwerij- of stokerijbezoeken in uw buurt zorgen voor dat tikje meer. Verrassende workshops rond koken met vergeten groenten uit onze streken of een historisch diner? Topchefs uit de geschiedenis terug tot leven gebracht? De vroegere etiquette aan tafel aan den lijve ondervinden? Of liever een zoektocht naar (de oorsprong van) streekproducten? En waarom niet deelnemen aan een ‘smakelijke’ quiz? Verwacht u op 27 maart 2007 alvast aan alle ingrediënten voor een bijzonder gesmaakte Nacht van de Geschiedenis!

Voor meer informatie:

Vanessa Vansintjan
 Stafmedewerker Geschiedenis
 Davidsfonds vzw
 Blijde-Inkomststraat 79-81
 3000 Leuven
 tel. 016/31 06 00, fax 016/31 06 08
www.davidsfonds.be

Het Firmament timmert aan de weg naar een (t)Huis voor het figurentheater in Vlaanderen

Roel Daenen¹

Voor de komst van de televisie was poppentheater een belangrijke en wijdverspreide bron van ontspanning en volkscultuur. In Vlaanderen heeft deze theatervorm immers een rijke traditie die tot in de vroege Middeleeuwen kan gedocumenteerd worden.² Het poppentheater van vroeger leeft voort in het figurentheater van vandaag – de huidige verzamelnaam voor poppen-, objecten- en beeldend theater. Figurentheater is een heel bijzonder iets. Het doet een beroep op de fantasie van de toeschouwer, die zijn zekerheden en ratio heel even overboord zet en zich overgeeft aan een illusie die door vaardige vingers, handen en lijven wordt gecreëerd. Daarbij bedient het figurentheater zich van levenloze voorwerpen – poppen in diverse maten en soorten, installaties, schaduwen, beelden en alle mogelijk denkbare materialen. Dra de voorstelling is afgelopen, dooft het leven van deze figuren evenwel opnieuw uit. Maar anders dan bij andere vormen van theater, zijn de mogelijkheden van het figurentheater letterlijk onbegrensd: de figuren zijn, veel minder dan hun evenknieën van vlees en bloed, niet beperkt door de zwaartekracht en andere fysieke wetmatigheden. Ook is hen doorgaans een langer leven gegund, veel figuren overleven immers hun makers. Maar... waar is het erfgoed van die enorme figurentheatererfenis nu eigenlijk heen?³ Anno 2006 zijn er bovendien een 120-tal figurentheaters actief, die jaarlijks de hoeveelheid materieel figurentheatererfgoed doen aangroeien.⁴ Toch wordt dit erfgoed zelden tot nooit echt ‘ingezet’.

Figurentheatererfgoed in beweging

Begin oktober 2005 ging Het Firmament - de binnen het Decreet Volkscultuur erkende koepelorganisatie voor het figurentheater in Vlaanderen – van start met een ‘haalbaarheidsonderzoek’. Voluit luidde de titel: *Bouwplan van Het Paradijs. Het onderzoek naar de behoefte, de haalbaarheid en de wenselijkheid van een (t)Huis voor het figurentheater in Vlaanderen*. De opzet van dit ontwikkelingsgerichte project was meervoudig: niet alleen wou het een antwoord geven op de vraag waar precies het (im)materieel figurentheatererfgoed zich bevindt, maar ook wat een mogelijke bestemming en/of gebruik ervan zou kunnen zijn. Daarbij werd bij de figurentheatersector nagegaan in hoeverre zij een dergelijk initiatief nodig en wenselijk achtten.

Het pad voor dit onderzoek werd mede door de internationale erfgoedtendensen geëffend. Door de UNESCO-publicatie in 2001 van de eerste lijst van de zogenaamde *Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity*, verschoof het beleidsaccent van onroerend erfgoed (gebouwen, landschappen) naar roerend en immaterieel erfgoed. Op die eerste lijst werd onder meer de *Opera dei Pupi*, Siciliaans figurentheater, erkend.⁵ En twee jaar later zette UNESCO haar regelgeving op punt met de zogenaamde *Conventie ter bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed*.⁶ Het doel van deze nieuwe conventie was om de “orale tradities, podiumkunsten, so-

¹ Roel Daenen studeerde geschiedenis aan de Universiteit Gent en de Universidade Nova de Lisboa, gevolgd door Culturele Studies aan de KU Leuven. Hij schrijft voor verschillende tijdschriften, waaronder *Freospace Nieuw Zuid*, *Muziek en Woord* en *Zozolala*. Tot oktober 2005 werkte hij in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel als communicatieverantwoordelijke van BOZAR MUSIC. Daarna startte hij bij Het Firmament als projectverantwoordelijke van het haalbaarheidsonderzoek.

² Voor een uitstekende bijdrage over de geschiedenis van het (Antwerpse) figurentheater, zie: THIJS (Alfons K.L.), *Reizende poppenspelers in Vlaanderen: eeuwen van verguizing en bewondering (circa 1600-1945)*, in: s.n., *Poesje-, poppen- en figurentheater te Antwerpen*, Antwerpen, Stad Antwerpen, 1997, pp. 9-34. Voor een recente theaterwetenschappelijke benadering, zie: DEVENS (Tuur), *De Vijfde Wand. Reflecties over figurentheater en circustheater*, Gent, Pro-Art, 2004.

³ De Archiefbank Vlaanderen levert weinig resultaten op. Daarnaast zijn er nog vijf (al dan niet in het Erfgoeddecreet erkende) musea die een collectie hebben: het Théâtre Royal de Toone (Brussel), de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (Brussel), het Huis van Alijn (Gent), het Volkskundemuseum (Antwerpen) en het Poppenspelmuseum van Albert Vandersteen (Tienen). Allemaal beheren ze ‘historische collecties’, met oude, museumwaardige en waardevolle artefacten. Ook zijn er een aantal theaters die zelf grote collecties beheren. Zo beschikt Het Firmament samen met het Figurentheater DE MAAN over ongeveer 6.000 figurentheaterelementen, van verschillende bouwers en periodes.

⁴ Van dit aantal zijn er slechts zes binnen het Podiumkunstdecreet (1993) erkend en gesubsidieerd: Alibi Collectief (Brussel), Figurentheater DE MAAN (Mechelen), Muziektheater De Spiegel (Antwerpen), Theater Froe Froe (Antwerpen), Theater Taptoe (Gent) en Ultima Thule (Antwerpen).

⁵ Zie: <http://www.unesco.org/culture/intangible-heritage/masterpiece.php?id=11&lg=en>. Bezocht op 19 juni 2006.

⁶ Zie voor de volledige tekst van de conventie: http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=15782&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html. Bezocht op 19 juni 2006.



Muziektheater De Spiegel
© Thomas Vandecasteele

ciale gebruiken, rituelen, festiviteiten, ambachten en traditionele kennis m.b.t. de natuur en het universum, die deel uitmaken van het culturele erfgoed van gemeenschappen en groepen, te beschermen.” Mede door deze internationale ontwikkelingen, kwam plots het figurentheater in Vlaanderen in het erfgoedvizier. Als medium maakt het immers gebruik van oude figuresystemen en voorwerpen, maar eveneens van speelwijzen, verhalen en heel specifieke (manipulatie-) technieken, die nooit of hoogst zelden zijn neergeschreven of op een andere manier zijn vastgelegd. De hedendaagse figurentheaterpraxis bestaat dan ook uit een voortdurend hergebruik van immateriële technieken en kennis, die mede door de inzet van onder meer nieuwe media tot erg verrassende resultaten leidt.

Het (pioniers-)werk is nooit af

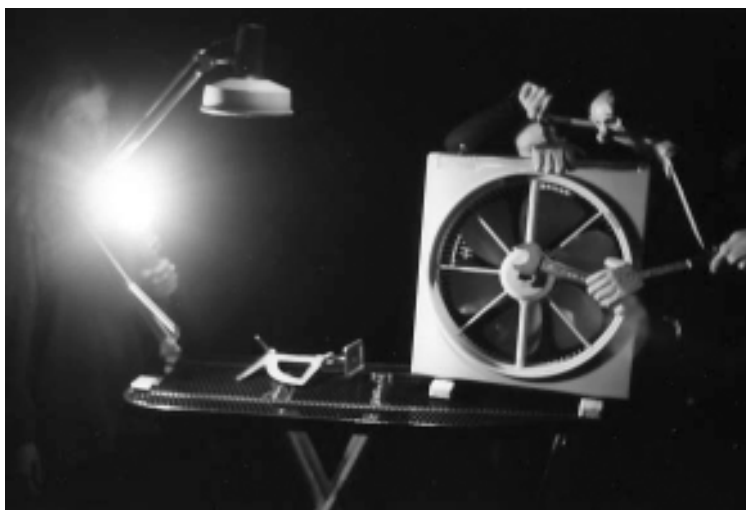
Samen met het Vlaams Centrum voor Volkscultuur vroeg en kreeg Het Firmament een ontwikkelingsgerichte projectsubsidie, in het kader van het Erfgoeddecreet.⁷ Ten eerste wou dit haalbaarheidsonderzoek een lans breken voor de inventarisatie van het figurentheatererfgoed en registreren in welke omstandigheden dit bewaard en gebruikt wordt. Om het werk aan te kunnen vatten, moest

eerst een lijst respondenten opgesteld worden.⁸ Een in situ-bevraging van zowat alle (traceerbare) figurentheaters leverde een betrouwbaar totaalbeeld op van een sector die tot dusver voor de diverse beleidsdomeinen terra incognita was. De overgrote meerderheid van de figurentheaters was zich niet echt bewust van haar rol als erfgoedbeheerder. Theaters maken immers voor alles theater, kijken vooruit en zijn veel minder met geschiedenis bezig... Zo ontbrak het ‘klassieke instrumentarium’ van andere erfgoedbewaarders, zoals de inventaris en regels voor behoud en beheer, nagenoeg overal. Bovendien stelt het gebruik van composietfiguren met verschillende (half-) synthetische materialen onoverkomelijke problemen voor de bewaring. Naast het materiële aspect startte het onderzoek ook met de reflectie over het immateriële erfgoed van de figurentheaters. Meer bepaald werd nagegaan hoe men omgaat met kennisoverdracht, opleiding, getuigenissen en technische toepassingen. Ook op dit vlak kan een manco aan verzekerde overdracht worden vastgesteld. Figurentheaters zijn voor onderwijs, informatie en documentatie volledig op zichzelf aangewezen en met andere woorden genoodzaakt het warm water telkens weer opnieuw uit te vinden.⁹

⁷ Het Vlaams Centrum voor Volkscultuur is “het steunpunt voor erfgoedverenigingen, immaterieel en oraal erfgoed en (de studie van) cultuur van alledag in Vlaanderen”. Zie: <http://www.vcv.be>

⁸ Geen van de steunpunten die zich tot de figurentheaters richten, konden een totaalbeeld voorleggen. Zo kunnen de professionele (erkende) figurentheaters terecht bij het Vlaams Theater Instituut (VTi); de amateurgezelschappen bij het steunpunt voor amateurtheater (OPENDOEK) en vervult Het Firmament (dat binnen het Decreet Volkscultuur gesubsidieerd wordt) een rol als koepelorganisatie voor het figurentheater in Vlaanderen. Elk van deze organisaties had een stukje informatie. Via research en de zogenaamde ‘sneeuwbalmethode’ (waarbij mensen wordt gevraagd andere, relevante respondenten aan te duiden), werden ongeveer 200 respondenten bevraagd.

⁹ Het Firmament organiseert sinds 1970 opleidingen in diverse aspecten van het figurentheaterbedrijf, met aandacht voor zowel manipulatie-technieken als constructie, bruitage, toneeltechniek, enz. De opleiding is evenwel niet erkend en richt zich noodgedwongen tot een ruim publiek. Met erg bescheiden middelen boekte Het Firmament evenwel mooie resultaten, met tal van (professionele) figurentheateracteurs die er het vak leerden. In de door de overheid erkende en gesubsidieerde podiumkunstonderwijsinstellingen komt figurentheater niet of nauwelijks voor in het curriculum.



Masterclass van Het Firmament: '10 000 mijlen onderzee'.

De tweede etappe van het onderzoek concentreerde zich op mogelijke ontsluitingsscenario's voor dit erfgoed. Er werd gepeild bij de figurentheatersector naar de wenselijkheid, de behoefte en de haalbaarheid van een nieuwe instelling.¹⁰ De voornaamste conclusie van dit onderzoek gedeelte was dat een voorbeeldige omgang met het figurentheatererfgoed – wars van alle clichés op zowel inhoudelijk als museologisch vlak – een *conditio sine qua non* is. In binnen- en buitenland zijn figuren- en poppentheatermusea dikwijls verworpen tot poppenecropolen, voor altijd bevroren in tijd en ruimte. Figurentheater stelt bovendien hoge eisen aan presentatie en gebruik, gezien de theatrale specificiteit en het 'aura' van de personages die deze wereld bevolken. Figurentheater louter op een historische wijze benaderen, doet onrecht aan haar verscheidenheid en potentiële emotionaliteit. Een nieuw initiatief zou tal van behoeften kunnen invullen, in een cultuurlandschap waar relatief weinig aandacht is voor het figurentheater. Men verwacht dan wel een kwaliteitsvolle uitwerking van het pro-

ject in *al* zijn facetten (collectie, toegankelijkheid, publiekswerking, informatie, documentatie, bereikbaarheid, opleiding, enz.). Het vervolgonderzoek dat het VCV en Het Firmament plannen, zal zich concentreren op de blinde vlekken die deze eerste fase van *Het Paradijs* heeft weergegeven. Het zal de reflectie over 'het repertoire' van het figurentheater en het basiswerk m.b.t. inventarisatie en registratie opstarten en verder uitwerken. Daarnaast dienen er concrete ontsluitingsscenario's te worden verkend, waarbij er voldoende aandacht moet zijn voor het evenwicht tussen materieel en immaterieel erfgoed.

Het eindrapport van *Bouwplan van Het Paradijs. Het onderzoek naar de behoefte, de haalbaarheid en de wenselijkheid van een (t)Huis voor het figurentheater in Vlaanderen*, is vanaf eind september 2006 beschikbaar op <http://www.hetfirmament.be>

OPROEP!

Kent u nog (oude) poppen-, figurentheatermakers en/of collecties? Misschien zijn deze nog niet bij ons bekend. Help ons een volledig zicht te krijgen op de 'collectie Vlaanderen' en signaleer ons het bestaan ervan.

Het Firmament vzw
 T.a.v. Willem Verheyden
 Minderbroedersgang 1-3
 2800 Mechelen
 T. 015 20 33 65
 E. contact@hetfirmament.be



Masterclass van Het Firmament: '10 000 mijlen onderzee'.

¹⁰ Van de voornoemde 200 respondenten werden een vijftigtal respondenten uit de museum- en erfgoedsector gevraagd om hun visie over dit project te geven, wat toeliet om de 'theatervisie' van de meeste figurentheaterrespondenten te confronteren met de ervaring van het brede museumveld. In een (t)Huis voor het figurentheater zal de figurentheatersector uiteraard een cruciale rol vervullen als toeleverancier, afnemer en klankbord.

Bericht aan de bevolking

Grote inzamelactie – Soeprecepten

Koestert u een hemels familierecept dat u bij de geur alleen al doet watertanden, is er uit uw eigen creatieve geest een niet te evenaren soepbrouwsel ontsproten waarmee u vlekkeloos verleiden kan, heeft u uw oog achteloos laten vallen op een recept uit een oud, vergeten kookboek, maar bovenal, bent u van oordeel dat úw soep de allersmakelijkste van alle soepen is, ga dan de uitdaging aan en doe mee aan de **SOEPWEDSTRIJD**.

Stuur uw soeprecept op en onderwerp het aan de ultieme test. Een jury onder leiding van een gediplomeerde soeptraiteur heeft het genoegen de recepten te beoordelen op samenstelling, originaliteit en bovenal ... smakelijkheid.

De laureaat van het allerbeste recept wordt thuis vergast op een compleet verzorgd soepfestijn door de soepchefkok van *Soep.Kom* en *Volkskunde Vlaanderen* vzw. De winnende soep wordt daarenboven uitgeroepen tot dé Week-van-de-Smaak-soep en wordt op zaterdag 18 november 2006 de ganse dag op de Groentenmarkt te Gent geserveerd. Bovendien worden de beste recepten met hun verhaal in een boekje gebundeld.

De recepten moeten uiterlijk op **30 oktober 2006** in ons bezit zijn. Een soeprecept insturen kan op twee manieren:



- ga naar www.volkskunde-vlaanderen.be, klik op het Veel Soeps!-icoontje en vul het deelname formulier online in,
- vul het deelnameformulier in (aan te vragen bij Volkskunde Vlaanderen vzw) en stuur het op naar Volkskunde Vlaanderen vzw, Zebrastraat 29, 9000 Gent.

Veel Soeps! is een samenwerking tussen Volkskunde Vlaanderen vzw en Soep.Kom
www.volkskunde-vlaanderen.be

